

**СУЧАСНИЙ СТАН НАВЧАННЯ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ
ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ
У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

А.М. Король

**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Черкаська область, Україна**

***Annotation.** The article investigates the state of teaching gifted pupils' graphical design in extracurricular educational institutions. It is analyzed the available methodical developments of teaching foundations of artistic and graphical pupils' principles in extracurricular educational institutions in pedagogical literature and defined the ways of increasing effectiveness of educational process at the graphical design lessons. It is collected diagnostic data about pupils' of different age behaviour to every type of graphical design. It is cleared up the levels of forming educational achievements of gifted pupils in main types of graphical design.*

***Key words:** graphical design; extracurricular educational institutions; graphical and project activity of gifted pupils; book design; WEB-design; computer graphics; design of visual communications; packing design; advertisement design.*

I. Постановка проблеми. Навчання графічного дизайну, на жаль, досі не посідає належного йому місця в системі позашкільної освіти. Так склалося, що протягом останніх десятиліть у позашкільних навчальних закладах учні отримували однобічну і досить «бідну» у дизайнерському аспекті освіти. Як результат, у сучасній системі позашкільної освіти графічному дизайну зовсім не приділяється увага. Перші обнадійливі зміни в цьому питанні спостерігалися лише в останнє десятиліття ХХ ст. Тоді були створені нові програми [4], які характеризувалися національним

змістом і передбачали широке ознайомлення учнів із різними видами дизайнерської діяльності. Однак успіхи були незначними. Ці програми не були впроваджені у практику позашкільних навчальних закладів.

Водночас можна бачити, що чинна практика навчання учнів графічного дизайну відчуває певні труднощі, пов'язані із впровадженням ефективних методів, форм і засобів навчання, які б дозволяли цілеспрямовано вирішувати завдання навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах.

Зазначимо, що у сучасних позашкільних навчальних закладах, існує ряд невирішених проблем, які пов'язані з навчанням учнів графічного дизайну. Немає повної ясності в загальних питаннях: яку роль повинен відігравати графічний дизайн у художньому вихованні обдарованих учнів, що відвідують позашкільні заклади; у чому специфіка навчання графічного дизайну в позашкільних закладах; у якому обсязі цей вид дизайнерської діяльності повинен бути відображений у програмі позашкільних навчальних закладів. Осмислення загальних теоретичних питань, узагальнення практики дасть можливість розробити ефективну методику, вирішення педагогічних аспектів проблеми на рівні позашкільля.

Враховуючи важливість і необхідність кваліфікованого осмислення зазначеної проблеми, актуальним постає питання дослідження сучасного стану навчання обдарованих учнів графічного дизайну в позашкільних навчальних закладах.

II. Аналіз досліджень і публікацій. Серед сучасних педагогів-дослідників дизайн-освіти слід відзначити погляди О. Ганоцької, яка переконана, що навчання повинно будуватися на взаємодії різних видів мистецтв, а сутність дизайн-освіти полягає в «поєднанні інтелекту і почуттів», і на етапах сучасності це є складовою частиною естетичного розвитку будь-якої особистості, разом із формуванням творчості та культури методологічного мислення, стимулюванням пізнавальної та

творчої активності в різних видах життєдіяльності людини. Незважаючи на непрості соціально-економічні умови, необхідно все зробити для того, щоб дизайнерська освіта і надалі залишалася духовною потребою людини, відігравала помітну роль у формуванні громадянина України, творчої особистості, здатної жити і творити в умовах глобалізаційних процесів, інтеграції держави у світове співтовариство. Для цього потрібно розробляти програму формування та розвитку творчих здібностей особистості, і робити це, виходячи з того, що, перш за все, необхідно сформувати саму особистість і паралельно розвивати певні професійні навички [1, с. 48].

У формуванні сучасної української дизайн-освіти на рівні загальноосвітніх навчальних закладів виняткова роль належить педагогові В. Тименку. Він писав: «Педагогічна технологія «дизайн-освіта» започатковується на основі синтезу мистецтва і технологій, що є цілком логічним і закономірним з огляду на лексичні значення понять «мистецтво» і «технології». Обидва поняття означають «майстерність». Ми розрізняємо майстерність проектування і майстерність конструювання-моделювання-макетування з матеріалів. Майстерність проектування забезпечується проектувальними технологіями, а майстерність виготовлення з матеріалів – виробничими технологіями. Не важко збагнути, що у загальноосвітніх і вищих педагогічних навчальних закладах України матеріальна база не відповідає виробничим технологіям, але цілком забезпечує навчання з проектувальних технологій... Дизайн-освіта зумовлена трьома основними функціями сучасного дизайну: соціально-культурною (мистецька дизайн-освіта), споживчо-функціональною (технологічна дизайн-освіта), комунікативно-естетичною (академічна дизайн-освіта)» [5, с. 63].

У результаті аналізу робіт вищеназваних авторів та інших дослідників було виявлено їх безперечне теоретико-методологічне значення. Разом з цим, наявні розробки не відображають з достатньою

повнотою сучасний стан навчання графічного дизайну обдарованих учнів у позашкільних навчальних закладах.

III. Мета і завдання статті. Метою статті є з'ясування сучасного стану навчання графічного дизайну обдарованих учнів позашкільних навчальних закладів.

Завдання статті:

1. Виявити стан обізнаності учнів позашкільних навчальних закладів з графічним дизайном.

3. Зібрати діагностичні дані про ставлення обдарованих учнів різних вікових категорій до кожного виду графічного дизайну.

4. З'ясувати рівні сформованості навчальних досягнень обдарованих учнів з основних видів графічного дизайну.

IV. Виклад основного матеріалу. Відповідно до поставлених завдань експериментальне дослідження відбувалося поетапно.

На першому етапі вивчався стан обізнаності з графічним дизайном учнів позашкільних навчальних закладів. Як основні діагностичні методи були задіяні: бесіди з учнями і педагогами позашкільних навчальних закладів, аналіз навчальних досягнень учнів із графічної діяльності за попередній період за результатами поточних оцінювань, інтерв'ювання учнів. Було проведено цикл пропедевтичних занять з основ графічно-дизайнерської діяльності в експериментальних групах дизайнерських гуртків для виявлення здібностей та рівня знань і вмінь учнів. Тема занять – «Мистецтво графічного дизайну», бесіди з подальшим опитуванням. Після кожного заняття були проведені бесіди з педагогами та учнями, за результатами яких було визначено інтереси учнів до графічного дизайну у процесі позашкільної діяльності в цілому, визначено результати засвоєння учнями знань за показниками успішності.

Після проведення анкетування на даному етапі дослідження було встановлено ряд характерних недоліків: учні позашкільних навчальних закладів не чітко усвідомлюють сферу діяльності графічного дизайнера;

учні не знають усіх видів графічного дизайну; не володіють графічно-проектною діяльністю.

Водночас, на даному етапі дослідження було виявлено, що позашкільні навчальні заклади не забезпечені навчальними програмами, методичними рекомендаціями, посібниками, підручниками та довідниками в яких би відображався зміст графічно-проектної діяльності. Через несистематичне вивчення розділу «Основи графічного дизайну» в дизайнерських гуртках та малу кількість виділених годин учні не мають чіткого уявлення про основні принципи графічного проектування та його практичне застосування.

На другому етапі експериментального дослідження були зібрані діагностичні дані про ставлення учнів різних вікових категорій до основних видів графічного дизайну.

У ході дослідження з'ясовано, що від 60% до 85% учнів молодшої вікової категорії мають бажання розробляти і створювати макети друкованих літературних видань, оформляти обкладинки, палітурки і титульні аркуші та виконувати ілюстрації для книг. Такі ж самі показники виявлені в учнів цієї категорії і до дизайну пакувань. Більшість учнів середньої вікової категорії позашкільних навчальних закладів, які брали участь у експерименті, виявили бажання працювати у дизайні реклами (від 75% до 90%). Великий відсоток ставлення до дизайну візуальних комунікацій та веб-дизайну був виявлений в учнів старшої вікової категорії (від 65% до 90%).

Завдяки наявності в учнів різних вікових категорій ціннісних орієнтацій до п'яти видів зображень (сюжетних, знаково-символічних, конкретних, абстрактних та метафоричних) зберігалася потенційна можливість для ефективного формування у них умінь до різних видів графічного дизайну. На даному етапі експериментального дослідження використовувалися: діагностична методика «Піктограми», тест «Три дороги» (В. Тищенко).

На третьому етапі експерименту ставилася мета: виявити в учнів позашкільних навчальних закладів реальний стан навчальних досягнень з кожного виду графічного дизайну.

Навчальні досягнення учнів – це знання, вміння та навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до основних видів графічного дизайну.

У ході експериментального дослідження нами виокремлено чотири рівні навчальних досягнень учнів – початковий, середній, достатній та високий. Беручи до уваги загальнодидактичні положення рівні навчальних досягнень учнів визначаються за такими характеристиками:

Початковий рівень. Учень фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність елементарно викласти думку, виконує елементарні завдання. Середній рівень. Учень відтворює основний навчальний матеріал, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності. Достатній рівень. Учень самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки, здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності, застосовувати знання не лише у знайомих, а й у змінених ситуаціях. Високий рівень. Учень вміє застосовувати знання для виконання творчих завдань, його навчальна діяльність позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

Для виявлення показників і рівнів художньо-графічних умінь в обдарованих учнів позашкільних навчальних закладів проводилися заняття з кожного окремого виду графічного дизайну.

За даними третього етапу експериментального дослідження, розвиток художньо-графічних умінь з кожного окремо взятого виду графічного дизайну виявився приблизно однаковим на низькому і

середньому рівнях. Показники таких рівнів незначні, оскільки учні мало обізнані з такими видами графічного дизайну, як дизайн пакувань, рекламний дизайн, та дизайн засобів візуальних комунікацій.

Незначні показники достатнього рівня художньо-графічних умінь з веб-дизайну та дизайну книги пояснюються віковими потребами дітей у комп'ютерних технологіях та в оформленні книг і значною практикою ілюстративного малювання учнів на заняттях з образотворчого мистецтва.

Відсутність показників високого рівня художньо-графічних умінь з видів графічного дизайну зумовлена недосконалістю методики формування графічно-дизайнерської грамотності в учнів у процесі позашкільної діяльності.

V. Висновки. На основі аналізу, проведеного трьома етапами експерименту, було зроблено важливий висновок, що для покращення навчальних досягнень обдарованих учнів з графічного дизайну у позашкільних навчальних закладах важливо розробити методику його навчання, яка б забезпечила змістовий потенціал дизайн-освіти цих закладів.

На основі цієї методики в обдарованих учнів у процесі позашкільної діяльності можуть бути сформовані вміння з різних видів художньо-графічного проектування, які б відповідали потребам обдарованих дітей різних вікових груп щодо графічного дизайну.

На основі проведеного експериментального дослідження нами визначено подальші напрямки роботи: упровадження у позашкільну практику такої методичної системи, яка б забезпечувала сукупність комплексних засобів, методів і прийомів педагогічної роботи з художньо-графічної діяльності на рівні графічних умінь, обізнаності в основних видах графічно-дизайнерської діяльності, емоційно-позитивному ставленні до неї, дієвій практичній участі в їх візуальному поширенні у предметному середовищі; урахування природних нахилів обдарованих учнів до

діяльності типу «людина-знакові системи» та їхнього домінуючого емоційного сприйняття графічної інформації у середовищі.

Бібліографічний список

1. Ганоцкая О. В. Дизайнерское образование в Украине в условиях современных реформ / О. В. Ганоцкая // Графічний дизайн: історія, сучасність та перспективи розвитку. Всеукраїнська науково-практична конференція, Харків, 17 жовтня 2012 року. – Харків : ХДАДМ, 2012. – 80 с.
2. Криволапов М. Дизайн і технології в системі неперервної освіти / Михайло Криволапов, Василь Мадзігон // Пластичне мистецтво. – 2002. – № 1. – С. 31–32.
3. Основи дизайну: підручник для 10 кл. загальноосв. навч. закл. профільн. рівень / В. В. Вдовченко, Т. О. Божко, А. С. Сімонік та ін.; [за ред. В. В. Вдовченка]. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 304 с., іл.
4. Програми середньої загальноосвітньої школи. Основи дизайну. 2-11 класи // Інформаційний збірник Міністерства народної освіти Української РСР. – № 24. – К. : Радянська школа, 1989. – С. 3-15.
5. Тищенко В. П. Становлення академічної дизайн-освіти / В. П. Тищенко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Науковий журнал. – Вип. 31. – Житомир, 2007 – С. 63-67.
6. Aynsley J. Design in the 20-th Century. Nationalism and Internationalism. – London: Victoria&Albert Museum, 1993. – 72 p.
7. Meggs P. History of the graphic design. – New York. – 1998. – 510 p.

АНКЕТА

Король Анатолій Миколайович

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 28

Викладач кафедри образотворчого мистецтва

20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Більшовицька 5, кв. 16

тел. 0938355162

korolanatoliy@rambler.ru

Согласен с публикацией статьи на сайте до выхода журнала из печати